

EL TERMINI DE PRESCRIPCIÓ ANUAL, I NO TRIENNAL, A CATALUNYA DE LES ACCIONS DERIVADES DELS ACCIDENTS DE CIRCULACIÓ

David Casellas Roca
Advocat

La mobilitat sempre ha estat una qüestió difícil de gestionar. En un país amb una població en augment constant en què moltes persones han de circular d'un lloc a un altre per a desenvolupar les seves activitats habituals, els carrers i les carreteres s'omplen diàriament de tot tipus de vehicles. Les persones que els condueixen tenen assumit que la circulació és una activitat de risc i que els accidents són inevitables. Les asseguradores que hi operen han previst mitjans per a resoldre pacíficament, si és possible, la determinació de la culpa d'aquests accidents, però continuen sent moltes les demandes que arriben als jutjats per a reclamar indemnitzacions per responsabilitat civil extracontractual, ja sigui perquè les culpes són discutibles, ja sigui perquè les ofertes indemnitzatòries es consideren insuficients.

Els advocats i les advocades de més edat saben que el termini de prescripció d'aquesta classe d'accions és molt curt, només d'un any, perquè d'antic tenen present que el termini de prescripció de les accions derivades de la culpa o la negligència de què es tracta en l'article 1902 del Codi civil espanyol és anual. En aquest codi vuitcentista totes les accions de responsabilitat civil extracontractual tenen aquesta durada i les que s'han d'exercitar per causa d'accidents de circulació, lògicament, també. Però a Catalunya, amb l'aplicació d'un dret civil propi, els dubtes van sorgir quan es va aprovar i va entrar en vigor el llibre primer.

L'article 121-21 del Codi civil de Catalunya (CCCat) estableix que prescriuen al cap de tres anys les pretensions derivades de responsabilitat extracontractual. No hi ha cap menció en el nostre codi civil sobre possibles excepcions o sobre l'aplicació preferent d'altres terminis en funció que estiguin establerts per lleis especials, sabent que aquestes sempre s'aplicarien preferentment a una llei general com és el Codi civil. Sí que trobem en l'article 121-20 CCCat —que regula la prescripció decenal— que d'una manera general preveu que les pretensions de qualsevol mena prescriuen al cap de deu anys, llevat que algú hagi adquirit abans el dret per usucapió «[...] o que aquest Codi o les lleis especials disposin una altra cosa».

No van ser pocs els maldecaps que ja fa uns anys va suscitar aquesta qüestió, perquè la prescripció opera com un motiu insalvable que provoca l'extinció de previsions relatives a drets disponibles. La controvèrsia estava servida. Una llei especial d'aplicació a tot el territori de l'Estat, el Reial decret legislatiu 8/2004, del 29 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei sobre responsabilitat civil i assegurança en la circulació de vehicles de motor, establia en el seu article 7.1 que el termini de prescripció per a l'exercici de l'acció de què es tracta és d'un any. La qüestió va ser confosa en un primer moment sobretot pels mateixos òrgans judicials, fins que la va definir de manera definitiva la Sala Primera del Tribunal Suprem en la seva sentència del 6 de setembre de 2013. Ja feia anys que havia entrat en vigor el llibre primer del Codi civil de Catalunya, però una qüestió tan cabdal com aquesta generava una gran controvèrsia.

Fins a aquell moment a Catalunya teníem audiències provincials que mantenien posicions diferents. D'una banda, l'Audiència Provincial de Barcelona considerava que, tot i ser cert que l'article 121-21 CCCat conformava el dret comú de Catalunya pel que feia a les accions de responsabilitat extracontractual, segons el que resultava del mateix Codi civil de Catalunya el dret civil català no incloïa les matèries de competència legislativa estatal, com la mercantil (article 149.1.6^a de la Constitució espanyola), de la qual forma part la normativa d'assegurances. L'Audiència Provincial esmentada deia en sentències com la del 28 de març de 2011 o la del 12 de maig del mateix any, de la Secció Setzena, que l'aplicació directa a Catalunya del dret estatal d'assegurances és una conseqüència de la distribució constitucional de la competència legislativa entre els ens territorials que ja va tenir en compte l'article 111-5 CCCat en preveure l'heterointegració del dret civil català —mitjançant l'aplicació del dret de l'Estat com a supletori—. En el preàmbul de la mateixa llei trobem que el precepte es refereix tant al caràcter preferent de les disposicions del dret civil de Catalunya, excepte els supòsits en què siguin directament aplicables les normes de caràcter general, com a la limitació de l'heterointegració mitjançant l'aplicació del dret estatal com a supletori, la qual només és possible quan no sigui contrària al dret propi o als principis generals que l'informen.

En sentit contrari, però de la mateixa època, trobem sentències de les altres audiències provincials. La de la Secció Tercera de l'Audiència Provincial Tarragona del 17 de novembre de 2007, la de la Secció Segona de l'Audiència Provincial de Lleida del 20 de maig de 2010, la de l'Audiència Provincial de Girona del 30 d'abril de 2008, entre altres, o les d'altres seccions de l'Audiència Provincial de Barcelona, com la de l'Onzena de l'11 de novembre de 2009. Diuen aquestes sentències que, conforme a l'article 121-21*d* del llibre primer del CCCat, prescriu al cap de tres anys:

[...] doncs si bé a l'esmentat RD Legislatiu 8/2004, de 29 d'octubre, tant en el supòsit de l'acció directa del perjudicat front a l'asseguradora com en el cas de l'acció de repetició de l'asseguradora contra el tercer responsable del dany, ex. arts. 7 i 10, estableix

un termini de prescripció d'un any, i aquesta norma es tracta d'una norma especial, ha de tenir-se en compte que el dret civil de Catalunya que té eficàcia territorial, ha d'aplicar-se amb caràcter preferent a qualsevol altra norma a l'estar expressament regulat l'institut de la prescripció per aquest codi, ex art. 111-5 de l'esmentat llibre.

Interessant debat, el que hi havia instal·lat en aquell moment: especialitat o territorialitat? I és que feia anar de corcoll a tots els professionals que intervenien en aquesta classe d'assumptes, amb audiències provincials de Catalunya resolent la qüestió de manera radicalment diferent.

La tesi que finalment va decaure, com veurem, que és l'última —és a dir, la territorial—, tenia arguments sòlids, fet que demostra que el dret és defensable des de punts de vista diferents i que la virtut dels intèrprets és convèncer els que dubten o fins i tot discrepen. Quins són aquests arguments?

El primer, evidentment, és l'eficàcia territorial del dret civil de Catalunya (art. 111-3 CCCat), que constitueix el dret comú a Catalunya (art. 111-4 CCCat) i s'aplica amb preferència a qualsevol altre, de manera que el dret supletori només regeix si no s'oposa a les disposicions del dret civil de Catalunya o als principis generals que l'informen (art. 111-5 CCCat). D'altra banda, l'article 10.9 del Codi civil espanyol estableix també taxativament que les obligacions no contractuals s'han de regir per la llei del lloc on hagi succeït el fet de què deriven.

El segon argument és que l'acció exercitada, per molt que es fonamenti en l'article 7 del Reial decret legislatiu 8/2004, del 29 d'octubre, ha de ser clarament una acció de responsabilitat civil de tipus extracontractual, igual, doncs, que la prevista en l'article 1902 del Codi civil espanyol o les previstes en altres normes, i encara que s'ubiqui en una llei especial, fet que no pot alterar mai la seva naturalesa indubtablement civil, la legislació civil catalana estableix un termini de prescripció de tres anys (art. 121-21 CCCat).

El tercer argument és evitar interpretacions que condueixin a situacions anòmales, com seria aplicar dos terminis de prescripció al mateix fet, un de tres anys aplicable al responsable i un d'un any aplicable a la seva asseguradora o al Consorci, i més encara quan la interpretació i l'aplicació de les normes sobre prescripció han de ser sempre restrictives (sentències del Tribunal Suprem de 17 de desembre de 1979, 16 de març de 1981, 2 de febrer de 1984 i 6 de novembre de 1987, entre moltes altres), la responsabilitat d'ambdues —responsable i la seva asseguradora— és solidària i, a més, l'asseguradora ha de respondre enfront de tercers perjudicats en els mateixos termes que el seu assegurat, segons el que estableixen els articles 73 i 76 de la Llei de contractes d'assegurança.

Finalment, però, com s'ha dit, la Sala Primera del Tribunal Suprem va haver de resoldre aquest cúmul de solucions contradictòries i inconciliables i, en la seva Sentència del 6 de setembre de 2013 es va decantar a favor de l'aplicació del termini de prescripció d'un any establert en l'article 7.1 del Reial decret legislatiu 8/2004. Era el

que defensava l'Advocacia de l'Estat en el recurs de cassació resolt per l'alt tribunal. L'argument que s'imposava era que la disposició final primera de la Llei sobre responsabilitat civil i assegurança en la circulació de vehicles de motor refereix que el text refós es dicta a l'empara del que estableix l'article 149.1.6è de la Constitució espanyola, segons el qual l'Estat té competència exclusiva en matèria de legislació mercantil, per la qual cosa les normes de la llei esmentada regeixen directament en tot el seu territori i, doncs, no pot operar en aquest cas el principi de territorialitat per a reclamar l'aplicació de la norma catalana.

De totes maneres, el Tribunal Suprem no podia ometre l'evidència que la qüestió plantejada generava dubtes de dret davant la discrepància en les solucions adoptades per les audiències provincials. Per aquesta raó, la Sentència no imposava les costes del recurs a cap de les parts.

Com dèiem en un passatge anterior d'aquest article, la incertesa d'aquell moment obligava els advocats i les advocades més assabentats de la qüestió a interrompre cada any el termini de prescripció mitjançant algun dels mitjans amb eficàcia legal previstos per la llei (burofax, notificació per conducte notarial o altres). Així ha quedat resolta la qüestió per sempre, però no està exempta de dificultats perquè no en tot cas és clar què es considera acte de la circulació d'un vehicle de motor. Per exemple, un vehicle aturat que es crema i causa danys a altres vehicles estacionats al costat o a béns de tercers; o un vehicle que es desfrena i n'envesteix un altre quan ningú no el condueix. Resulta estrany que a Catalunya haguem de tenir en compte aquestes circumstàncies a l'hora de prendre en consideració el dret civil propi o el dret comú de tot l'Estat en matèria de terminis de prescripció. Ara que la qüestió ha quedat resolta, ens hem de seguir plantejant per què.

Per què hi ha diferents terminis de prescripció en un codi civil i en l'altre. Si el nostre dret civil català és més modern, més evolucionat i aproximat al dret comparat, per què el legislador estatal no s'ha plantejat adequar una norma del segle XIX a la realitat del moment.

Molts advocats i advocades es van veure sorpresos per la controvèrsia i van patir el malestar que suposa haver d'informar els seus clients que les pretensions han prescrit. Va ser necessari activar les pòlisses d'assegurances de responsabilitat civil dels advocats i les advocades per a cobrir els danys que l'error professional havia causat als perjudicats. Va ser una lliçó que el dret no és mai una ciència del tot coneguda, del tot assimilada, del tot controlada.

És funció de l'advocacia fer que el dret sempre evolucioni. Amb els seus plantejaments fàctics i jurídics expressats en les demandes, amb els raonaments emprats en els seus recursos que es presenten davant tribunals superiors, que en alguns casos poden arribar a semblar forçats, és l'advocacia la que fa intervenir els òrgans judicials i són els pronunciaments d'aquests els que reflecteixen l'evolució del dret.